

บทที่ 7

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อสรุปจากการศึกษา

จากสมมติฐานในการศึกษา ครั้งนี้ที่ว่า

“กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกเป็นขบวนการทางสังคมซึ่งเคลื่อนไหวคัดค้านการก่อสร้างโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอกเพราะโครงการจะมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของชุมชน จึงได้ระดมทรัพยากรเพื่อสร้างอิทธิพลต่อผู้ตัดสินใจนโยบาย ยังผลให้มีการชะลอการตัดสินใจ โดยกลุ่มอาศัยการจัดองค์การแบบมีเครือข่ายทั้งภายในชุมชน ระหว่างชุมชน และสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายภายนอกอื่น ๆ (องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ สื่อมวลชน ฯลฯ) และการใช้ข้อมูลเหตุผลจนเกิดพลังที่มีอิทธิพล”

ดังนั้นจากการวิเคราะห์และอภิปรายผล จากวัตถุประสงค์ข้างต้น 3 ประการที่ว่า 1) ลักษณะบทบาทของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก 2) ยุทธวิธีในการต่อสู้ของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก และ 3) อิทธิพลของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกที่มีต่อการตัดสินใจ โครงการ โรงไฟฟ้าบ่อนอกของรัฐ สามารถสรุปการวิเคราะห์ทั้งหมด ได้ดังนี้

สำหรับในวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อต้องการศึกษาถึงลักษณะบทบาทของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก โดยมีขอบเขตการศึกษาการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ตั้งแต่ เริ่มคัดค้านโรงไฟฟ้าบ่อนอกอย่างชัดเจนเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2538 – 10 พฤษภาคม 2543 จากการศึกษาพบว่า กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ในระยะตั้งแต่ วันที่ 20 กุมภาพันธ์ – 25 กรกฎาคม 2540 ยังไม่ถือว่าเป็นการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจาก ตำแหน่งแห่งที่ในสังคม จุดมุ่งหมาย รูปแบบองค์กร และยุทธศาสตร์ มีทั้งลักษณะบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ธรรมดาและกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มผลักดันประเภทเรื่องราวนั้น แต่เมื่อหลังเหตุการณ์การเคลื่อนไหวหลังวันที่ 25 กรกฎาคม 2540 เป็นต้นมาจนถึง วันที่ 10 พฤษภาคม 2545 นั้นมีลักษณะบทบาทของขบวนการทางสังคมด้านสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจาก ตำแหน่งแห่งที่ในสังคม จุดมุ่งหมาย รูปแบบองค์กร และยุทธศาสตร์ มีลักษณะบทบาทตามที่ได้ตั้งสมมติฐานไว้ จึงขอยืนยันสมมติฐานเดิมที่ว่ากลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกเป็นขบวนการทางสังคมด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกลุ่มชาวบ้านที่คัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหิน แม้ว่าส่วนหนึ่งจะยังคงปรากฏเรื่องผลประโยชน์ของกลุ่มอยู่บ้าง แต่กลุ่มรักก็พยายามขยายไปสู่ส่วนรวมโดยนำประเด็นสิ่งแวดล้อมเป็นตัวเชื่อม โดยเห็นพร้อมกันว่า โรงไฟฟ้าบ่อนอกที่

จะมาสร้างในพื้นที่ตำบลบ่อนอก จะเข้ามาทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชนและส่งผลกระทบต่อ
 เนื่องจากวิถีชีวิตในชุมชนในระยะยาว

ในส่วนของวัตถุประสงค์ที่ 2 กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกได้ใช้ยุทธวิธีที่น่าสนใจ และมีความ
 สำคัญในการทำให้เห็นนโยบายโรงไฟฟ้าบ่อนอกยกเลิกด้วยการนำเครือข่ายต่าง ๆ มาเป็นส่วน
 สนับสนุนในการคัดค้าน โดยเริ่มจากการติดต่อองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมด้วยกลุ่มเอง
 และเป็นผลให้มีการขยายเครือข่ายของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกเพิ่มขึ้น จากการแนะนำของกลุ่ม
 ศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต ทำให้มีเครือข่ายเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปลายปี 2540 เป็นต้นมา ซึ่งเครือ
 ข่ายต่าง ๆ เหล่านี้เข้ามาเกี่ยวข้องในการคัดค้านในแต่ละสถานการณ์ในระดับความถี่ไม่เท่ากัน เนื่อง
 จากมีข้อจำกัดที่แตกต่างกัน กล่าว คือ กลุ่มรักษ์กุยบุรี กลุ่มรักษ์ประจวบ และกลุ่มอนุรักษ์
 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูดเป็นส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการก่อสร้างโรงไฟฟ้า
 ถ่านหินมากที่สุด เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ที่จะก่อสร้าง โรงไฟฟ้าในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และใน
 ตำบลบ่อนอกซึ่งจะต้องส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน และสังคมโดยรวม และมีผลสืบเนื่อง
 ทั้งต่อวิถีการดำรงชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น อาชีพเกษตรกรรมและ
 อาชีพประมงชายฝั่ง และการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมทั้งดงามแก่เยาวชนรุ่นหลัง ทำให้กลุ่ม
 เหล่านี้ร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาทั้งในพื้นที่และส่วนกลาง
 และเครือข่ายอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีจิตสำนึกแต่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง สำหรับความมี
 สำนึกในผลกระทบจากโรงไฟฟ้าถ่านหินต่อระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อมของประเทศและโลก นี้ได้
 สะท้อนให้กลุ่มเหล่านี้พยายามขยายเครือข่ายให้กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกอีกต่อหนึ่งได้แก่ กลุ่มองค์กร
 พัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและด้านต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เครือข่ายประชาชนทั้ง
 ในประเทศและต่างประเทศ เพราะเห็นว่าปัญหาด้านการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่ได้มีเพียงกลุ่มรักษ์ทั้ง
 ถิ่นบ่อนอกและเครือข่ายในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เท่านั้นแต่เป็นความรับผิดชอบของทุกคน จึง
 ได้มีการขยายเครือข่ายด้วยตนเอง ในลักษณะแนวราบเพราะกลุ่มเหล่านี้ได้มีการพบปะคลุกคลีกัน
 และอาจมีการเคยร่วมงานด้านสังคมในประเด็นต่าง ๆ มาก่อนจึงทำให้ไม่เป็นการยากที่จะหาเครือ
 ข่ายมาสนับสนุนกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก และกลุ่มที่มีความสำคัญไม่น้อยต่อการยกเลิกโครงการ
 โรงไฟฟ้าบ่อนอกของรัฐบาล คือ กลุ่มที่มีส่วนในการคัดค้านโรงไฟฟ้าบ่อนอกเช่นกัน แต่ไม่ได้
 เคลื่อนไหวคัดค้านเช่นเดียวกับเครือข่ายกลุ่มแรกและกลุ่มที่สอง เนื่องจากถูกจำกัดบทบาทเพียง
 เพราะความเป็นสถาบัน ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ สื่อมวลชน ศิลปิน กลุ่มผลประโยชน์ ได้แก่ สภา
 ทนายความ สพร. กฟผ. ดังนั้นจึงทำได้เพียงการพยายามนำเสนอข้อมูลบางแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับบท
 บทบาทของสถาบันที่ตนสังกัดอยู่เท่านั้น แม้จะเห็นด้วยกับขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่น
 บ่อนอก และเครือข่ายอื่น ๆ ในประเภทที่ 1 และ 2 ก็ตาม

อย่างไรก็ตามยังมีส่วนที่ทำให้เหตุผลของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกมีความหนักแน่นมากขึ้น ได้แก่ คณะกรรมการชุดต่าง ๆ ของวุฒิสภาและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพราะเป็นส่วนที่กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกและเครือข่ายอาศัยเพื่อความเข้าถึงนโยบายมากยิ่งขึ้นแม้ไม่ได้เป็นเครือข่ายของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกก็ตาม เนื่องจากเป็นหน่วยงานรัฐบาลด้วยกันกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกพร้อมเครือข่ายจึงได้เรียกร้องผ่านช่องทางนี้ในระยะหลังมากขึ้น ทั้งหมดนี้ถือได้ว่ากลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกได้สร้างเครือข่ายที่ครอบคลุม ทั้งภายในชุมชน ระหว่างชุมชนและภายนอกอื่น เป็นการยืนยันตามสมมติฐานเดิม

นอกจากนี้ การอาศัยเครือข่ายอย่างเดียวเป็นการไม่เพียงพอในการคัดค้านเพื่อให้ยกเลิกโรงไฟฟ้าบ่อนอก กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก จึงอาศัยเหตุผลและข้อมูลมาเป็นส่วนเสริมพลังอำนาจในการคัดค้านเพื่อให้เกิดอำนาจต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ไม่ว่าจะเหตุผลหรือข้อมูลนั้นจะมาจากค่านิยมของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกเอง หรือการนำข้อมูลมาจาก เครือข่ายอื่น ๆ ก็ตามไม่ว่าจะเป็น เรื่อง ผลกระทบจากด้านหินต่อมนุษย์ วิธีการดำรงชีวิตแบบเกษตรกรรม และระบบนิเวศของโลก ผลกระทบในกระบวนการก่อสร้างโรงไฟฟ้าต่อระบบนิเวศน์ชายฝั่งทะเล และอาชีพการประมง รายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ความจำเป็นของโครงการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย สัญญา สิทธิตามรัฐธรรมนูญ มีอิทธิพลทำให้รัฐบาลรับฟังปัญหาของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกมากขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบอำนาจของกลุ่มรักษ์ ๆ ในแต่ละรัฐบาลเห็นว่ากลุ่มรักษ์ ๆ ไม่มีอำนาจเพียงพอต่อรัฐบาลนายชวน หลีกภัย เพราะรัฐบาลดำเนินโครงการต่อไปโดยไม่ฟังข้อเรียกร้องของกลุ่มมากนัก อาจวิเคราะห์ได้ว่ากลุ่มทางการเมืองมีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ ตามที่วิเคราะห์มาแล้ว ส่วนรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นั้นกลุ่มรักษ์ ๆ มีอำนาจมากกว่า เนื่องจากใช้ข้อมูลเหตุผลและระดมคนจากเครือข่ายต่าง ๆ ได้อย่างกว้าง จนทำให้รัฐบาลเปิดให้มีการเจรจาอย่างเสมอหน้า การให้มีการศึกษาข้อมูลทางด้านพลังงานของประเทศใหม่และการให้ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการวิเคราะห์ EIA ของรัฐบาลและที่สำคัญที่สุด คือ การได้รับชัยชนะของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกในระดับหนึ่งที่สามารถดึงทั้งนายกรัฐมนตรีและคณะที่มีอำนาจสำคัญในการพิจารณาโครงการมารับฟังและรับรู้ข้อเท็จจริงของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกทั้งที่นำมาจากทั้งเครือข่ายด้านต่าง ๆ อันมีผลต่อการพิจารณาตัดสินใจโครงการก่อนเทศบาลสงกรานต์ แต่เมื่อมีการกดดันจากทั้งสองฝ่ายอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลจึงยังไม่สามารถตัดสินใจโครงการเด็ดขาดได้ จึงใช้ยุทธวิธีกันประเด็นปัญหาออกนอกกระบวนการทางการเมืองด้วยการตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง อันเป็นผลให้มีการชะลอโครงการไปอีก 2 ปี ซึ่งถือได้ว่าเป็นการตัดสินใจที่ไม่ตัดสินใจโครงการ โดยรัฐบาลเห็นว่าต้องการรักษาผลประโยชน์สูงสุดของประเทศชาติจึงต้องใช้เวลาและข้อมูลที่รอบด้านมากกว่านี้

ดังนั้น การสรุปการศึกษาเรื่อง “ขบวนการทางสังคมระดับรากหญ้ากับการคัดค้านโรงไฟฟ้าบ่อนอก: ศึกษากรณี กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประเทศไทย” (GRASSROOTS SOCIAL MOVEMENT AND OPPOSITION TO THE CONSTRUCTION OF BONOK POWER STATION: A CASE STUDY OF THE RUK THONGTHIN BO NOK GROUP, PRACHUAP KIRI KHAN PROVINCE) ยังคงยืนยันสมมติฐานเดิมว่า “กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกเป็นขบวนการทางสังคมซึ่งเคลื่อนไหวคัดค้านการก่อสร้างโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอกเพราะโครงการจะมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของชุมชน จึงได้ระดมทรัพยากรเพื่อสร้างอิทธิพลต่อผู้ตัดสินใจนโยบาย ยังผลให้มีการชะลอการตัดสินใจ โดยกลุ่มอาศัยการจัดองค์การแบบมีเครือข่ายทั้งภายในชุมชน ระหว่างชุมชน และสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายภายนอกอื่น ๆ (องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ สื่อมวลชน ฯลฯ) และการใช้ข้อมูลเหตุผลจนเกิดพลังที่มีอิทธิพล”

7.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษา

ผลจากการวิจัยเรื่อง “ขบวนการทางสังคมระดับรากหญ้ากับการคัดค้านโรงไฟฟ้าบ่อนอก: กรณีศึกษา กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” มีข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยทางรัฐศาสตร์ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยเห็นว่าอาจมีการวิจัยที่น่าจะมีแง่มุมได้มากกว่าการศึกษาการใช้ยุทธวิธีการสร้างเครือข่ายที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาแล้ว เช่น การใช้ยุทธวิธีความรุนแรง การใช้ยุทธวิธีที่ไม่ใช้ความรุนแรง เช่น แนวคิดของ ศ. ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันต์ และการนำโครงสร้างโอกาสทางการเมืองมาเป็นยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว เช่น การอาศัยบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ กฎหมายที่เอื้อต่อการเคลื่อนไหวของขบวนการประชาชน เช่น สิทธิในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของบุคคลหรือประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม สิทธิในการรับรู้ข่าวสารทางราชการของประชาชน เป็นต้น แต่เนื่องจากวัตถุประสงค์ของผู้วิจัยมีเป้าหมายเพื่อศึกษายุทธวิธีในการสร้างเครือข่ายของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกเท่านั้น จึงนำเสนอเพียงส่วนเดียว หากท่านใดมีการศึกษาแง่มุมที่ใกล้เคียงกับผู้วิจัยจึงน่าจะเป็นผลดีที่ได้นำเสนอข้างต้น เพราะทำให้สามารถทำความเข้าใจขบวนการทางสังคมระดับรากหญ้าทางด้านสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2. ในการเคลื่อนไหวคัดค้านโรงไฟฟ้าบ่อนอก เป็นที่ทราบกันดีว่านอกจากกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกแล้ว องค์กรบริหารส่วนตำบลบ่อนอกซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังร่วมเคลื่อนไหวด้วย จากการศึกษาในครั้งนี้เห็นว่าการเคลื่อนไหวของทั้ง 2 ส่วนนี้มีความเหลื่อมล้ำกัน

เช่น การที่กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกยื่นหนังสือคัดค้านโรงไฟฟ้าผ่านทางราชการในระดับต่าง ๆ ขณะที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อนอกยื่นหนังสือคัดค้านโรงไฟฟ้าผ่านราชการในระดับต่าง ๆ เช่นเดียวกัน จึงน่ามีการศึกษาวิจัยที่ลึกลงไปอีกว่าองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อนอกในฐานะที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจะมีบทบาทหน้าที่ในการเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการที่อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนร่วมกับกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกในระดับใด เมื่อใด และอย่างไร ซึ่งน่าจะน่าประเด็นเป็นตัวอย่างขององค์การบริหารส่วนตำบลบ่อนอกในการปกป้อง ดูแล และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน และนอกจากนี้ยังเป็นข้อเสนอแนะทางด้านกฎหมายเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ที่เคลื่อนไหวในประเด็นสิ่งแวดล้อมร่วมกับขบวนการประชาชน ซึ่งผลการศึกษาที่ได้รับอาจทำให้แยกแยะการทำหน้าที่ในการเคลื่อนไหวได้อย่างชัดเจนขึ้น

3. สำหรับการเคลื่อนไหวคัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหินในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ไม่ได้มีเพียงกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกซึ่งคัดค้านโรงไฟฟ้าบ่อนอกเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น แต่ยังมีกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด ซึ่งคัดค้านโรงไฟฟ้าหินกรูด และที่สำคัญผลจากการศึกษาพบว่า 2 กลุ่มนี้เป็นพันธมิตรกันอย่างเหนียวแน่นเพื่อเคลื่อนไหวให้มีการยกเลิกโรงไฟฟ้าทั้ง 2 แห่ง จึงอาจเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าจะมีการศึกษากลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูดในลักษณะที่ใกล้เคียงกับกรอบการศึกษาของผู้วิจัย เพื่อจะนำผลการศึกษาของทั้ง 2 กลุ่มมาเปรียบเทียบกัน ทั้งลักษณะบทบาท ยุทธวิธีในการต่อสู้คัดค้านโรงไฟฟ้า และผลในการคัดค้านโรงไฟฟ้า เพื่อนำมาเป็นประเด็นเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างของการเคลื่อนไหวทั้ง 2 กลุ่มนี้ ทั้งนี้อาจทำให้ได้ข้อสรุปทางด้านทฤษฎีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมด้านสิ่งแวดล้อมที่มีกรณีจากทั้งกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกและกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูดในกรณีของสังคมไทยที่ชัดเจนมากขึ้นได้

4. สาเหตุหนึ่งในการคัดค้านโรงไฟฟ้าบ่อนอกในระยะแรก คือ การที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการทำประชาพิจารณ์ ดังนั้น ประเด็นในการทำประชาพิจารณ์ที่ใช้ในสังคมไทยปัจจุบันมีปัญหาด้วยกันทั้งสิ้น เช่น กรณีโรงไฟฟ้าบ่อนอก จึงควมศึกษาความเหมาะสมในการทำประชาพิจารณ์กับแนวคิดในการทำประชาพิจารณ์จากฝ่ายประชาชนและฝ่ายรัฐบาลเพื่อให้เกิดความเห็นร่วมกันจนเป็นที่ยอมรับในการเป็นตัวอย่างประชาพิจารณ์กรณีอื่นต่อไป